

Specyficzne trudności w nauce:

Wśród uczniów, u których obserwuje się trudności w uczeniu się, wynikających z takich czynników jak: niepełnosprawności intelektualnej, schorzeń neurologicznych, uszkodzeń narządów zmysłu i ruchu oraz zaburzenia emocjonalne. W niniejszym opracowaniu mowa jednak o dzieciach, u których pomimo prawidłowego rozwoju intelektualnego, braku wad zmysłów, braku uszkodzenia narządów ruchu, a także braku zaniedbań środowiskowych i dydaktycznych, pojawiają się trudności w uczeniu się.¹ Mówimy tutaj o *specyficznych trudnościach w uczeniu się*. W klasyfikacjach chorób specyficzne trudności w nauce ujmowane są następująco: ²

- *Międzynarodowa Klasyfikacja Chorób* - ICD-10 ujmuje specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu w kategorii *specyficznych rozwojowych zaburzeń umiejętności szkolnych*. Specyficzne trudności w czytaniu występują jako *specyficzne zaburzenia czytania*. Specyficzne trudności w opanowaniu poprawnej pisowni - *specyficzne zaburzenia poprawnej pisowni*. Trudności w nabywaniu kaligraficznego pisma na skutek obniżonej sprawności motoryki rąk, które charakteryzuje się niskim poziomem graficznym pisma, w pierwszej - *specyficzne rozwojowe zaburzenia funkcji motorycznych*.
- *Diagnostyczny i Statystyczny Podręcznik Zaburzeń Psychiczych* - specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu - *zaburzenia uczenia się*. Specyficzne trudności w czytaniu to *zaburzenia czytania*. Specyficzne trudności w opanowaniu poprawnej pisowni nazywane *zaburzeniami komunikacji za pośrednictwem pisania*. Z kolei trudności w nabywaniu kaligraficznego pisma nazywane *rozwojowymi zaburzeniami koordynacji*.

Obie klasyfikacje biorą pod uwagę współwystępowanie wielu postaci specyficznych trudności w uczeniu się czytania, pisania, matematyki.

---

¹ M. Bogdanowicz: *Specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu*. „Logopedia”. 2000, Tom 28, s. 154.

² M. Bogdanowicz: *Specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu u dzieci - nowa definicja i miejsce w klasyfikacjach międzynarodowych*. „Psychologia Wychowawcza”. 1996, nr 1, s. 16.

Etiologia występowania specyficznych trudności w uczeniu się stanowi rozległy temat z powodu polietiologii dyslektycznych trudności. H. Spionek zauważyła, że zaburzenia tempa, rytmu i dynamiki rozwoju funkcji poznawczych, wzrokowych, słuchowych i ruchowych są jedną z głównych przyczyn występowania specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu. Ze względu na to, iż opóźnienia te, mogą dotyczyć stosunkowo wąskiego zakresu i odnoszą się do elementarnych funkcji, nazwane zostały przez autorkę *fragmentarycznymi (parcjalnymi) deficytami rozwojowymi*, których rodzaj i głębokość wyznaczają popełniane przez dzieci rodzaje błędów.³

Należą do nich:⁴

- opóźnienia i zakłócenia rozwoju percepcji wzrokowej;
- opóźnienia i zakłócenia rozwoju percepcji słuchowej;
- opóźnienia i zakłócenia rozwoju percepcji kinestetyczno-ruchowej;
- zaburzenia procesu lateralizacji.

Symptomy specyficznych trudności w uczeniu się widoczne są już we wczesnym dzieciństwie. Dzieckiem ryzyka dysleksji jest każde dziecko z nieprawidłowej ciąży lub porodu, a także dzieci pochodzące z rodzin, u których występowała już dysleksja.⁵ W wieku niemowlęcym i poniemowlęcym dzieci ryzyka dysleksji wykazują opóźnienie w rozwoju mowy i rozwoju ruchowym. Później: wypowiadają pierwsze słowa, siadają, chodzą, biegają. Występuje mała zręczność manualna, w tym trudności w samoobsłudze.⁶ W wieku przedszkolnym dzieci mają trudności z motoryką dużą: bieganiem, skakaniem. Nisk jest też sprawność ruchową rąk, obserwowana w czasie samoobsługi, np. zapinania guzików, sznurowania butów. Dzieci niechętnie budują z klocków, nie lubią rysować. Widoczne są zaburzenia rozwoju spostrzegania wzrokowego i pamięci wzrokowej - rysunki ubogie pod względem formy, trudności w układaniu puzzli. Często na tym etapie występuje opóźniony

---

³ W. Brejnak, K. J. Zabłocki: *Dysleksja w teorii i praktyce*. Warszawski Oddział Polskiego Towarzystwa Dysleksji, Warszawa, 1999, s. 69.

⁴ B. Zakrzewska: *Trudności w czytaniu i pisaniu. Modele ćwiczeń*. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa, 1996, s. 25.

⁵ M. Bogdanowicz: *Diagnoza „ryzyka dysleksji” za pomocą skali SDR*. „Scholasticus”. 1995, nr 3, s. 81.

⁶ M. Bogdanowicz: *Diagnoza „ryzyka dysleksji”...*, s. 83-84.

rozwój mowy, nieprawidłowa artykulacja głosek.⁷ W wieku 6-7 lat dominuje oburęczność i pojawiają się problemy z graficznym odtwarzaniem złożonych figur geometrycznych lub też rysowaniem szlaczków i znaków literopodobnych. Widoczne są trudności z orientacją przestrzenną w schemacie swojego ciała, a także relacji między przedmiotami. Problem pojawia się podczas wyróżniania elementów z całości, a także z ich syntetyzowaniem w całość. Obserwuje się trudności z zapamiętywaniem wiersza, piosenki, więcej niż jednego polecenia w tym samym czasie. Ponadto widoczne są trudności z zapamiętywaniem nazw, mylenie nazw brzmiących podobnie, trudności z pamięcią sekwencyjną a także w różnicowaniu głosek podobnych oraz podczas analizy i syntezy słuchowej. Występują pierwsze kłopoty podczas nauki czytania, gdzie pojawia się wiele błędów, czy też brak zrozumienia przeczytanych treści. W piśmie dziecka widoczny jest błędny kierunek odtwarzania liter oraz pismo lustrzane.⁸

Symptomatologia trudności w czytaniu i pisaniu - W. Brejnak⁹ - Tabela 1.

---

⁷ M. Bogdanowicz: *Diagnoza „ryzyka dysleksji” za pomocą skali SDR*. „Scholasticus”. 1995, nr 3, s. 84.

⁸ Tamże..., s. 84-85.

⁹ W. Brejnak, K. J. Zabłocki: *Dysleksja w teorii i praktyce*. Warszawski Oddział Polskiego Towarzystwa Dysleksji, Warszawa, 1999, s. 111-121.

Tabela 1. Symptomy zaburzeń w czytaniu i pisaniu - wg W. Brejnaka

Umiejętności szkolne, w których odzwierciedla się występowanie zaburzeń	Objawy zaburzeń spostrzeżeń wzrokowych (analizy i syntezy wzrokowej)	Objawy zaburzeń spostrzeżeń słuchowych (analizy i syntezy słuchowej)	Objawy zaburzeń funkcjonowania ruchowego (analizatora kinestetyczno-ruchowego)	Objawy zaburzeń procesu lateralizacji i orientacji przestrzennej
CIĄGANIE SIĘ	Opis obrazka jest ubogi, dziecko zauważa małą liczbę szczegółów, ma trudności w wyszukiwaniu braków, podobieństw, różnic.	Ubogie słownictwo, agramatyzmy, zniekształcanie wyrazów mało znanych; opóźnienia i zaburzenia mowy.	_____	Kłopoty z rozumieniem sytuacji przedstawionej na obrazku, określaniu miejsca przedmiotu w przestrzeni, wzajemnego położenia przedmiotów, kłopoty z używaniem pojęć, np. nad, pod, w lewo itp.
RYSOWANIE	Rysunki przeważnie ubogie, kłopoty z odwzorowaniem prostych figur geometrycznych - koło, kwadrat, trójkąt, romb - a także z odtwarzaniem układów figur geometrycznych, znaków graficznych i cyfr.	_____	Rysunki sprawiają wrażenie niestarannych, ubogich w szczegóły, prymitywnych graficznie, schematycznych; ruchy ręki „kanciaste”, przeważają linie proste, mało jest linii falistych. W cięższych przypadkach - trudności nawet z narysowaniem krzywizny.	Zmiany kierunku w rysunkach, np. rysowanie szlaczków od prawej do lewej strony. Trudności z odwzorowywaniem kształtów geometrycznych oraz trudności z rozplanowaniem rysunku, zakłócenia proporcji, rysunki są

1	2	3	4	5
CZYTANIE	<p>Mylenie liter o podobnym kształcie (a-o, m-n, l-t-ł, b-d, g-p, n-u, m-w, e-c, h-k), opuszczanie liter, sylab, wyrazów, wierszy; przekręcanie końcówek wyrazów, „zgadywanie”, gubienie się w tekście. Tempo czytania wolne, szybko następuje zmęczenie i niechęć do czytania. Czytanie</p>	<p>Długo utrzymuje się technika literowania, kłopoty z syntezą dźwięków. W czytaniu nie uwzględniane są znaki przestankowe. Błędy w czytaniu: opuszczanie liter i sylab, mylenie wyrazów o podobnym brzmieniu, zniekształcenia słów (odczytują część wyrazu, a część zgadują), trudności w rozumieniu przeczytanej</p>	<p>Zaburzenia w motoryce narządów artykulacyjnych (nadmierne lub zbyt małe napięcie mięśniowe organów mownych) może prowadzić przy czytaniu do nieprzyjemnego tonu głosu czytającego, a niekiedy gwałtownej jego zmiany.</p>	<p>Na skutek mylenia kierunków występuje przestawianie i opuszczanie liter, sylab, wyrazów, a nawet całego wiersza w tekście. Trudności w rozumieniu treści zawierającej pojęcia stosunków przestrzenno-czasowych i struktur gramatyczno-logicznych.</p>

PISANIE	<p>Trudności z zapamiętaniem kształtu liter, mylenie liter o podobnym kształcie, pomijanie drobnych elementów graficznych liter, tzw. znaki diakrytyczne (kropki, ogonki, kreski), opuszczanie liter lub części wyrazów. Pomimo znajomości zasad i reguł ortograficznych - liczne błędy ortograficzne (dziecko ma trudności z zapamiętaniem obrazu pisanych słów, nie może poprawić błędów, bo ich nie dostrzega - ten sam wyraz w tym samym tekście pisze w różny sposób).</p>	<p>Szczególne trudności w pisaniu ze słuchu wynikające z kłopotów z dokonaniem prawidłowej analizy dźwiękowej dyktowanych wyrazów (niekiedy wyrazy są nieczytelne). Trudności z wyodrębnianiem wyrazów ze zdań, trudności w pisaniu wyrazów nieznanymi, łączenie wyrazów, np. łączenie przyimka z rzeczownikiem: potstołem zamiast pod stołem, zmiana kolejności wyrazów w zdaniu. Błędy w pisaniu wyrazów z dwuznakami, grupami spółgłosek, zmiękczeniami przez kreskę i przez „i”, trudności z różnicowaniem wyrazów z i-j, słabe różnicowanie głosek dźwięcznych i bezdźwięcznych: b-p, g-k, d-t, samogłosek nosowych: ą = om, on, opuszczanie</p>	<p>Za duży lub zbyt mały nacisk, mała precyzja dłoni i palców. Obniżony poziom graficzny pisma - litery niekształtne, kanciaste, nieprecyzyjne, różnej wielkości, wychodzące poza linie, połączenia między literami różnej długości i w dowolnym miejscu litery, różne nachylenie liter, odstępy między literami za duże lub za małe, linie niepewne, litery „niedokończone”. Pismo mało czytelne. Tempo pisania wolne - trudności z nadążaniem za tempem klasy. Zeszyty sprawiają wrażenie źle utrzymanych, z częstymi uwagami typu: „pisz staranniej”.</p>	<p>W początkowej fazie nauki pisania (szczególnie w przypadku lateralizacji skrzyżowanej) mogą występować elementy pisma lustrzanego, odwracanie liter, cyfr, zmiana ich kolejności, opuszczanie końcówek w wyrazach, a nawet całych wyrazów. Mylenie znaków graficznych różniących się położeniem w stosunku do osi pionowej - p-g, d-b lub poziomej - w-m, u-n, b-p. Problemy z zapisem wyrazów, liczb w słupkach, tabelkach. Niewłaściwe rozplanowanie graficzne wyrazów w zeszytach - dziecko „nie mieści się” w liniaturze zeszytu.</p>
PISANIE				

<p style="text-align: center;">UDNOŚCI WYSTĘPUJĄCE INNYCH PRZEDMIOTACH SZKOLNYCH</p>	<p>Trudności z rozwiązywaniem zadań tekstowych z matematyki, gdyż mają problemy z odczytaniem ze zrozumieniem treści zadania; arytmetyka - np. błędne przepisywanie słupków, również problemy z geometrią - brak kształtu figur i kątów; geografia - kłopoty z posługiwaniem się mapą; w językach obcych</p>	<p>Trudności w uczeniu się języków obcych; problemy w uczeniu się pamięciowym (wierszy, piosenek, tabliczki mnożenia, dat), spowodowane gorszą pamięcią słuchową. Mogą występować trudności ze zrozumieniem instrukcji nauczyciela. Dzieci te wolą uczyć się same - z książek.</p>	<p>Ogólne niska sprawność ruchowa powoduje problemy w wykonywaniu różnych czynności samoobsługowych, a także w ćwiczeniach na lekcjach wychowania fizycznego; nieudolność w grach zręcznościowych i konstrukcyjnych, niechęć do zabaw sportowych. Kłopoty z klejeniem, wycinaniem. Wolne tempo czynności</p>	<p>Geografia - kłopoty z orientacją na mapie, w stronach świata; fizyka, geometria - mylenie pojęć przestrzennych oraz geometrycznych, zmiany kierunków w rysunkach (wektory); wychowanie fizyczne - pomyłki przy zmianie kierunku w rzędzie i w szeregu w związku ze słabą orientacją w schemacie ciała</p>
--	--	--	--	--

